

на, системно організована, науково обґрунтована, цілеспрямована творча суб'єкт-суб'єктна взаємодія вчителя і учня, спрямована на забезпечення єдності урочної, позаурочної і позакласної роботи з метою виховання, навчання і розвитку особистості в умовах навчального і виробничого середовища.

Список використаної літератури

1. *Зубов В. Г.* О современных проблемах политехнической школы / В. Г. Зубов // Советская педагогика. – 1972. – № 8. – С. 19–33.
2. Политехнический принцип в обучении основам наук в средней школе: [пособие для учителей] / под. ред. Д. А. Эпштейна. – М.: Просвещение, 1979. – 151 с.
3. *Крупська Н. К.* Про політехнізм / Н. К. Крупська // Педагогічні твори: в 10 т./ [за ред. М. К. Гончарова, І. А. Катрова, М. О. Константинова]. – К.: Інститут теорії і історії педагогіки АПН РРФСР, 1964. – Т.4. – 1964. – С. 188–191.
4. *Семеновська Л. А.* Ідея політехнізму в шкільній освіті України (XX століття): монографія / Л. А. Семеновська: Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2012. – 344 с.
5. *Тхоржевский Д. О.* Методика трудового та професійного навчання: [підруч. для вищ. пед. навч. закладів] / Д. О. Тхоржевський. – К.: РННЦ "ДІНІТ", 2000. – 248 с.

Анна Федоренко

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЇ ПОЛІТЕХНІЗМУ В ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Утвердження національних інтересів у інтегрованому світі, піднесення конкурентоспроможності, міжнародного авторитету України й становлення її позитивного іміджу зумовлює потребу в постійному зміцненні економічних позицій нашої держави насамперед шляхом розвитку людського капіталу і наукомістких виробництв. Найважливішим у досягненні цих стратегічних орієнтирів є інноваційне розв'язання проблеми підготовки молоді до майбутньої трудової діяльності. Соціально-економічна природа переорієнтації трудових функцій людини набуває особливої значущості в сучасних умовах, коли спостерігається зростання професійної мобільності особистості [4].

Ідею політехнізму, яка свого часу була сформульована в період оновлення механізмів соціально-економічної розбудови суспільства, відносять до вічних соціально-педагогічних надбань. У 1931 р. політехнізацію шкіл умотивовано, задокументовано і проголошено пріоритетним напрямом державної освітньої політики, реформування системи шкільної освіти передбачало перетворення загальноосвітніх шкіл у трудові політехнічні. Політехнізм став провідним принципом дидактики, а політехнічна підготовка – самостійним компонентом змісту шкільної освіти. Еволюція ідеї політехнізму історично пов'язана з трансформаціями системи "освіта – виробництво – економіка" та випереджувальним оновленням людського потенціалу. Ідея політехнізму виступає джерелом розвитку шкільної освіти щодо задоволення потреб сучасного виробництва в тісному зв'язку з вихованням людини [4].

Актуальність політехнізму в новітніх умовах є вирішальним фактором гармонізації взаємодії особистісного й соціального начал у підготовці молодого покоління до життя, передбачає теоретичне й практичне оволодіння особистістю загальними основами виробництва, ринкової економіки й об'єктами сучасних науково-технічних досягнень, формує сферу суспільних відносин школярів, сприяє професійному самовизначенню, усвідомленню використання засобів діяльності, а також виховує науковий світогляд, патріотизм, дозволяє кожному учневі визначити своє місце в суспільній практиці відповідно до прагнень, здібностей і можливостей, що забезпечує свідоме й критичне засвоєння знань, всебічне формування особистості [4].

Сьогодні проблема реалізації ідеї політехнізму майже не досліджується педагогічною наукою, зокрема, через різке скорочення державного фінансування, насампе-

ред у галузі технічних наук; переорієнтування промисловості на зарубіжні технології; відтік значної частини кваліфікованих фахівців і молоді для праці й навчання за кордоном, відсутність нових ідей у галузі політехнічної освіти; скорочення матеріальної бази трудового навчання в загальноосвітніх школах тощо.

Але водночас є й позитивні зміни, що є передумовами до відродження політехнічної освіти: процес комп'ютеризації виробничої та освітньої сфер; усвідомлення людською цивілізацією явної переваги в соціально-економічній і військовій галузях тих країн, які у своєму розвитку орієнтуються на високі технології та сучасні наукові досягнення; зростання потреби у випускниках професійно-технічних навчальних закладів, які крім своєї спеціальності добре володіють обчислювальною та організаційною технікою, засобами комунікації. Названі фактори актуалізують проблему політехнічної освіти, адже нові можливості реалізації ідеї політехнізму не враховуються й недостатньо використовуються у шкільній освіті України [5].

Загалом під політехнічною освітою науковці розуміють теоретичне та практичне ознайомлення учнів із техніко-технологічними, організаційно-економічними основами й соціальними аспектами сучасного виробництва, що забезпечує гармонійний розвиток і профорієнтацію молоді, підготовку до виконання трудових функцій та їх можливої зміни. Досягнення цієї мети може бути забезпечено за рахунок реалізації завдань освіти, до яких належать: 1) формування діалектичного підходу до явищ навколишнього світу, становлення морально-етичних й естетичних ідеалів, пов'язаних із трудовою діяльністю; 2) засвоєння системи політехнічних знань і вмінь, необхідних для оволодіння професіями сучасного виробництва; 3) професійна орієнтація учнів; 4) розвиток розумових здібностей, здатності до перенесення і використання набутих знань і вмінь у нових умовах діяльності [1].

Науковці вбачали в політехнічній освіті учнів основу розвитку особистості, її підготовку до майбутньої трудової діяльності. Більшість дослідників відзначають позитивний вплив політехнічного навчання на всебічний розвиток учнів. Один з широко відомих підходів розглядає політехнічну освіту як частину повної освіти, досить автономну, тобто передбачається, що школа повинна давати дві освіти – загальну і політехнічну. При цьому стверджується, що політехнічна освіта розвивається на основі загальної і є містком між загальною і професійною освітою. В умовах політехнічної освіти відбувається закономірне поєднання навчання і виховання, теорії і практики, що сприяє не лише отриманню учнями певних знань, а й формує їх пізнавальну мотиваційну сферу щодо навчання, самовиховання і самоосвіти.

Політехнічна освіта пройшла значний шлях розвитку як невід'ємний компонент змісту загальної середньої освіти. Теоретики політехнізму, розглядаючи питання про мету політехнічної освіти, підкреслювали необхідність підготовки людей із всебічно розвиненими здібностями, здатних орієнтуватися у всій системі виробництва. Орієнтація у сфері сучасного виробництва є важливою частиною глибокої професіоналізації і соціальної активності працівників різних сфер виробничої діяльності і водночас важливим засобом їх усебічного розвитку. Вона зумовлена, з одного боку, постійним оновленням наукового і технічного базису виробництва, з іншого – пізнавальними потребами самого робітника, його прагненням зміцнити своє становище та соціально-професійний статус.

Багато дослідників пов'язують виникнення ідеї політехнізму з іменами К. Маркса та Ф. Енгельса, але є всі підстави вважати, що підґрунтя цієї ідеї було закладено філософами і педагогами попередніх часів: Д. Локком та Й. Песталлоці. Не стояли осторонь цього питання й російські просвітяни, зокрема М. Огарьов, який великого значення надавав школі з широким загальноосвітнім і політехнічним курсом, передбачав поєднання праці з навчанням [4].

На початку становлення радянської школи, наприклад, у шкільній освіті України 1920-1926 рр., із метою реалізації ідеї політехнізму здійснювалися активні експериментальні пошуки новаторського характеру. Упродовж цього періоду шкільна практика накопичила цікавий позитивний досвід організації праці в майстернях, на пришкольніх земельних ділянках, на виробничій практиці, особливо в сільських школах. Розроблені різні форми вивчення учнями промислового і сільського господарства,

розгорнулася широка пошуково-дослідницька робота в сільській школі, яка стала в цей час посідати важливе місце не лише в навчальному процесі, але і в пропаганді прогресивних методів землеробства і садівництва. При вивченні природознавства, фізики, хімії поширення отримали екскурсії на виробництво, лабораторні роботи, практичні заняття. Значну роль у встановленні зв'язку між загальноосвітньою, політехнічною і трудовою підготовкою відіграли різні види позакласної і позашкільної освіти, піонерська і комсомольська організації [3].

Сьогодні в системі загальної середньої освіти України відбувається процес критичного переосмислення пройденого шляху, зламів ідеологічних стереотипів, пошуку нових перспективних напрямів розвитку. Магістральною лінією сучасної педагогіки стає комплексна розробка проблем формування особистості на основі демократизації навчально-виховного процесу. До найактуальніших завдань середньої школи, що визначають стан підготовки молоді до життя в умовах ринкової економіки, слід віднести забезпечення якісно нового рівня політехнічної освіти.

Така галузь під назвою "Технології" представлена у Базовому навчальному плані загальноосвітньої школи України. Вона реалізується головним чином навчальними предметами "Трудове навчання" і "Креслення", які не реалізують повністю всі завдання, що стоять перед освітньою галуззю. Ці завдання передбачають через її зміст ознайомити учнів із місцем і роллю інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному виробництві, науці, повсякденному житті, а також підготувати їх до раціонального використання комп'ютерних засобів під час розв'язування завдань, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням, передачею [1].

Якщо говорити про інформаційну технологію (обробки інформації), її розуміють як сукупність технологічних елементів (технічних засобів і методів), призначених для обробки, зберігання та передавання інформації. Інформаційна технологія охоплює всю обчислювальну техніку та техніку зв'язку і, зокрема, побутову електроніку, теле- і радіомовлення. Основа інформаційних технологій ґрунтується на таких наукових досягненнях: створення засобів накопичення великих обсягів інформації на машинних носіях (магнітні та оптичні диски), створення різних засобів радіо- і телевізійного, цифрового зв'язку, комп'ютерних мереж, що дають змогу сприймати, використовувати й передавати інформацію практично в будь-якій точці земної кулі; створення комп'ютера, особливо персонального, який дає можливість за певними алгоритмами обробляти й відображати інформацію, накопичувати й генерувати знання. Отже, одним із головних завдань галузі визначено ознайомлення учнів із місцем і роллю інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному виробництві, науці, повсякденному житті та їх підготовку до раціонального використання комп'ютерних засобів під час розв'язування задач, пов'язаних з опрацюванням інформації, її пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням, передаванням [1].

З метою професійної орієнтації учнів на початку 2000-х років департамент загальної, середньої та дошкільної освіти розробив проект Концепції профільного навчання в старшій загальноосвітній школі, де закладено нові підходи до організації освіти в старшій школі, що має функціонувати як профільна. Це створює сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії.

Розвиток світового і, зокрема, європейського освітнього простору, об'єктивно вимагає від української школи адекватної реакції на процеси реформування загальної середньої освіти, що відбуваються у провідних країнах світу. Диференціація навчання є одним із основних організаційних принципів середньої загальноосвітньої школи зарубіжжя впродовж багатьох десятиліть. Початковий етап диференціації починається в старших класах неповної середньої школи, де вона має попередній, орієнтовний характер. На старшому ступені середньої школи у більшості країн світу здійснюється профільна диференціація навчання. Учні навчаються у спеціалізованих секціях, відділеннях і серіях, які можна вважати аналогами профілів, уся багатоманітність яких

зводиться до академічного (загальноосвітнього) та практичного (технологічного, до-професійного) напрямів [2].

Отже, вирішальною умовою реалізації ідеї політехнізму в діяльності загальноосвітньої школи в Україні є комплексне розв'язання питань, пов'язаних із фінансовим, кадровим, навчально-методичним, нормативно-правовим і організаційним забезпеченням.

Список використаної літератури

1. *Калігаєва О. О.* Зміст і методика вивчення курсу «Основи виробництва. Інформаційні технології виробництва» в загальноосвітній школі : автореф. дис. ... к. пед. н. [електронний ресурс] / О. О. Калігаєва // http://www.br.com.ua/referats/dysertacii_ta_autoreferaty/121200-1.html.
2. Проект Концепції профільного навчання в старшій загальноосвітній школі [електронний ресурс] // <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-2DD3EF961936A/list-A3BB513F26>.
3. *Семеновская Л. А.* Опыт реализации идеи политехнизму в деятельности общеобразовательных заведений Украины (1920-1926) [електронний ресурс] / Л. А. Семеновская // <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/1145-dosvid-realizatsiyi-ideyi-politehizmu-v-dijalnosti-zagalnoosvitnih-zakladiv-ukrayini-1920-1926.html>.
4. *Семеновська Л. А.* Процес реалізації ідеї політехнізму в шкільній освіті України ХХ століття [електронний ресурс] / Л. А. Семеновська // <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/1065/1/Semenovs.pdf>.
5. *Семеновська Л. А.* Трудова діяльність у контексті реалізації ідеї політехнізму в шкільній освіті [електронний ресурс] / Л. А. Семеновська // <http://vuzlib.com/content/view/321/84>.

Вадим Максаков

ПОЛІТЕХНІЧНА ОСВІТА ОСОБИСТОСТІ

Сучасний рівень науки і техніки вивів освіту на новий рівень, створюючи нові можливості та висуваючи нові вимоги й завдання, зокрема вироблення у людини здатності до свідомого та ефективного функціонування в умовах глобалізованого, інформаційного суспільства. Але зараз майже не досліджуються ідеї політехнізму педагогічною наукою. Це негативно впливає на суспільство, зокрема, скорочення фінансування державою галузі технічних наук, відтік кваліфікованих фахівців та молоді для праці та навчання за кордон, відсутність нових ідей у цій галузі, фізична застарілість обладнання для навчання, скорочення матеріальної бази в загальноосвітніх школах та багато іншого. Але є й позитивні зміни, які можуть внести зміни в розвиток політехнічної освіти особистості. А саме: процес комп'ютеризації виробничої та освітньої сфер, зростання потреби у кваліфікованих фахівцях, орієнтація держави на сучасні технології та високі наукові досягнення.

Тож під політехнічною освітою розуміють процес і результат засвоєння політехнічних знань, умінь, набуття особистістю політехнічних якостей, оволодіння політехнічними технологіями, діяльність людини у технічно-технологічній сфері. На межі ХХ та ХХІ ст. інформаційне суспільство трансформується, як зазначає М. З. Згуровський, у так зване суспільство, побудоване на знаннях, у якому технології поєднані з людським, творчим компонентом, у якому важливим є формування уявлень про технократичний та інформаційний характер сучасної наукової картини світу як сукупності фундаментальних ідей, положень, принципів, понять про техносферу, ноосферу, соціально-технічне проектування довкілля, використання інформаційних та комунікаційних технологій [2].

Наука і освіта, створюючи й забезпечуючи сприятливі умови для індивідуального розвитку людини, покликані готувати конкурентоспроможного на ринку праці фахівця, здатного свідомо та ефективно функціонувати в умовах такого суспільства. Продуктом освіти має стати не просто високоякісний фахівець, а людина обізнана, культурна, діяльнісна, із творчим критичним мисленням – тобто політехнічно освічена.